

"הניצוץ המפרה": הסכסוך הישראלי פלשתיני כמפגש רב תרבותי

ד"ר ליאת פרידגוט-נצר

סכסוכים תרבותיים וחברתיים מתרחשים בזירות שונות. הזירה המשפטית היא זירה רווחת לניהול סכסוכים וביניהם סכסוכים ממניעים ומטרות חברתיות ותרבותיות. מקובל פחות לראות בספרות, זירה לניהול סכסוכים מסוג זה. אבקש להציג משפט שמסקף סכסוך לאומי-תרבותי המתרחש בזירה הספרותית. הדיון ייעשה ברוח התפיסה המשלבת בין חברה, תרבות ומשפט וטוענת שיש לבחון הופעה חברתית כגון, סכסוך בהקשרים רחבים ובמופעים מגוונים בחברה ובתרבות¹.

אדגים את הסכסוך בעזרת "הכלה המשחררת" לא"ב יהושע. הבחירה בטקסט זה נובעת מעיסוק בסכסוכים חברתיים ותרבותיים מחד גיסא, ותפקידו של המשפט בטקסט מאידך גיסא. הסכסוך הישראלי-פלשתיני מהווה ציר מרכזי למאמציו של המזרחן, פרופסור ריבלין, גיבור "הכלה המשחררת", למצוא את הסיבה לפרוץ מאורעות הדמים באלג'יר. כחוקר מפעיל ריבלין מתודות מדעיות וקריטריונים רציונאליים על מושאי מחקרו. במאמץ מחקרי זה מהדהדים בו דבריו של מורהו, הפרופסור טדסקי שאמר: "אין לנו שום תקווה להבין רציונאליות של הערבים, ולכן אין לנו ברירה אלא לחזור ולהתעמק בשירתם." ההזדמנות להתעמק בספרות הערבית נופלת בחלקו בדרך לא צפויה. סוויסא, חוקר צעיר, מותיר אחריו עיזבון של סיפורי עם אלג'יראים שמטילים אור חדש על העבר וההווה. בעיזבון נדיר זה נמצא "הזר המקומי" גלגולו של "הזר" לאלבר קאמי, יצירה ספרותית המהווה חלק ממסורת פילוסופית מערבית. הסיפור הערבי נכתב כנקמה על רצח הערבי בסיפור המערבי. אלא שהנקמה המיוחלת מקבלת תפנית מפתיעה הנוצרת מסיטואציה אבסורדית, הנרקמת מקריאה אינטרטקסטואלית ורב-תרבותית בשני הטקסטים. הקריאה ב"זר המקומי" עורכת "משפט חוזר" למשפט שערך קאמי לגיבורו הפילוסופי. המשפט החוזר יוצר מפגש רב תרבותי בין "מזרח" ל"מערב" על רקע המציאות הישראלית ובתוך כך מטיל אור חדש על הסכסוך הישראלי פלשתיני. מתוך המשפט החוזר, מבליח ה"ניצוץ המפרה" הוא המפתח להבנת מאבק הדמים ההיסטורי. החידוש במחקר נוגע הן לקריאה הפרשנית של הטקסט והן לתובנות על טבעו של סכסוך על רקע תרבותי. המחקר יציג נקודת מבט ייחודית על מאבק לאומי כמאבק תרבותי מתוך היחס בין משפט חברה ותרבות.

¹ ראו למשל Allend D. *Conflict Talk: Sociolinguistic Investigation of Arguments in Conversations* (ed. Grimshaw, Cambridge, Mass, 1990). הספר מאגד מאמרים המתייחסים לסכסוך כתופעה רב שכבתית: חברתית, פסיכולוגית, בלשנית, אנתרופולוגית ומשפטית. בהקשר זה, התחקות אחר "סכסוכים ספרותיים" מאפשרת לנו להפיק תובנות על סכסוכים במציאות.